

Махиня Т.А. Тенденції розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів в умовах інформатизації освіти [Електронний ресурс] / Махиня Т.А. // Народна освіта. Науково-методичний електронний педагогічний журнал. – Випуск 1 (19), 2013. – Режим доступу до журн.: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1127

УДК 373.21:371.14

Махиня Тетяна Анатоліївна, канд. пед. наук,
доцент кафедри управління навчальними закладами
та педагогіки вищої школи Інституту менеджменту
та психології ДВНЗ «Університет менеджменту
освіти» НАПН України

Тенденції розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів в умовах інформатизації освіти

Стаття присвячена визначенню шляхів практичної допомоги в організації роботи методичних служб з керівниками дошкільних навчальних закладів щодо розвитку основних груп їх управлінських умінь в умовах інформатизації освіти.

Ключові слова: дошкільний навчальний заклад, керівник, управлінські вміння, інформатизація освіти.

Постановка проблеми У сучасних умовах діяльності закладів освіти та оновлених підходів до подальшого функціонування ДНЗ у ринкових умовах постає необхідність підвищення кваліфікації керівника ДНЗ як менеджера дошкільної освіти, який є не лише носієм знань, а являє собою творчу особистість, здатну використовувати отримані знання для ефективного управління, яке залежить від повноти і якісної сформованості управлінських умінь, ступеня опанування методами управління, рівня підготовленості до виконання управлінських дій, володіння мистецтвом ведення переговорів, досягненням угод тощо.

Проведення суттєвих змін в освіті, створення нових пріоритетів навчання і виховання особистості протягом усього життя, які б сприяли формуванню готовності фахівців до свідомого, постійного підвищення свого професійного рівня – є однією з основних вимог сучасності. Теперішні процеси реформування та оновлення системи освіти стосуються як її концептуальної та змістової сторони, так і технології здійснення навчання. В умовах навчання протягом життя організація методичної роботи з керівниками ДНЗ повинна націлювати на створення умов, які допоможуть їм сформувати якості та вміння, необхідні для успішної роботи у сучасній соціокультурній ситуації, для задоволення своїх освітніх потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти та проблеми підготовки керівників ДНЗ до професійної управлінської діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти, діяльності районних (міських) методичних кабінетів (центрів) (далі – Р(М)МК(Ц)) та відділів освіти з організації методичної роботи з керівниками ДНЗ розкриваються у працях Л. Баландіної, Л. Васильченко, Б. Гадзецького, О. Зайченко, Г. Закорченної, О. Корнєвої, Л. Пісоцької, Л. Поздняк, В. Пуцова, К. Старченка, О. Фунтікової, Р. Шаповала, Л. Шемятихиної. В роботах цих науковців та попередніх публікаціях автора достатньо повно висвітлено недоліки в організації методичної роботи з керівниками ДНЗ у міжкурсовому періоді та подано деякі рекомендації щодо удосконалення цієї роботи, проте в них не знайшли свого відображення сучасні тенденції інформатизації дошкільної освіти та освіти в цілому.

Мета статті – окреслити шляхи практичної допомоги в організації роботи методичних служб з керівниками ДНЗ щодо розвитку основних груп їх управлінських умінь в умовах інформатизації освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний рівень управління передбачає розвиток та активне функціонування широкого спектру управлінських умінь керівника, управлінський потенціал якого стає тою силою, що може вивести ДНЗ на новий, більш високий рівень, якого вимагає суспільство. Відтак самоосвіта керівника ДНЗ та науково-методична робота

щодо підвищення його кваліфікації з розвитку управлінських умінь стає необхідною умовою підвищення результативності функціонування та розвитку дошкільної установи.

Основою будь-яких умінь є знання. Як засвідчують матеріали досліджень, між теоретичними знаннями і розвинутими управлінськими вміннями керівників ДНЗ часто існує велика розбіжність, що позначається на життєдіяльності ДНЗ. І це стосується не лише молодосвідчених і новопризначених керівників ДНЗ, але й тих, які мають достатній стаж керівної роботи. Особливо яскраво це можна побачити там, де навчально-методична робота з керівниками ДНЗ щодо розвитку їх управлінських умінь (в силу різних обставин) проводиться формально або й зовсім ці питання упускаються з поля зору методичних служб органів освіти різних рівнів.

Вище викладене обумовлено об'єктивними обставинами: проведення у 90-х роках ХХ століття реорганізацій у місцевих органах влади та низки скорочень організаторів дошкільної справи в апаратах відділів (управлінь) освіти райдержадміністрацій та міських рад в усіх регіонах України (окрім м. Києва), за яких вся організація роботи з дошкільної освіти, в т.ч. і надання методичної допомоги педагогічним працівникам ДНЗ різних категорій, перекладена з їх власної волі чи примусово на плечі єдиного методиста з дошкільного виховання районних та міських методкабінетів (центрів) органів освіти.

Оскільки за організацію розвитку дошкільної освіти та навчально-методичну роботу з керівними та педагогічними кадрами ДНЗ на місцевому рівні відповідають, як правило, працівники методичних служб з дошкільного виховання Р(М)МК(Ц) та враховуючи ті обставини, що система підбору педагогічних кадрів на керівні посади у ДНЗ далеко не ідеальна, про що засвідчують численні листи та скарги від працівників ДНЗ різних категорій про роботу керівників дошкільних установ, названа категорія працівників відділу освіти також потребує належної методичної допомоги щодо організації роботи з керівниками дошкільних установ з розвитку їх управлінських умінь.

Специфіка управлінських умінь керівника дошкільного навчального закладу зумовлюється, по-перше, вимогами, які висуває перед ним діяльність з управління, що визначаються відповідним професійним рівнем та особистісними якостями, а по-друге, особливостями ДНЗ як освітньої організації, що характеризується своєю унікальною неповторною місією, особливостями об'єкту управління та результатами діяльності.

Все це вимагає від керівника ДНЗ виконання ролі не просто менеджера-організатора, але й професіонала-педагога, який глибоко вболіває за результати педагогічної діяльності, усвідомлює унікальність своєї мети і, водночас, велику складність її досягнення та відповідальність за свою роботу. У сучасних умовах керівник ДНЗ має бути не лише носієм знань, а повинен являти собою творчу особистість, здатну використовувати отримані знання для ефективного управління, яке залежить від повноти і якісної сформованості управлінських умінь, ступеня опанування методами управління, рівня підготовленості до виконання управлінських дій, володіння мистецтвом ведення переговорів, досягненням угод тощо.

З урахуванням специфіки управлінської діяльності керівника ДНЗ, в основу класифікації його управлінських умінь покладено класичне для сучасної організаційної психології виділення двох основних аспектів управління: управління діяльністю організації та управління відносинами. В основі вмінь першої групи лежать вміння, які доцільно розглядати крізь призму управлінського циклу – діагностико-прогностичні, організаційно-регулятивні та контрольні-коригувальні вміння. Друга група вмінь містить вміння, які визначаються у відповідності до вимог діяльності до сучасного керівника ДНЗ – вміння управляти комунікацією та власною поведінкою. У кожній конкретній ситуації ці групи вмінь тісно взаємодіють між собою та сприяють реалізації певних управлінських функцій.

Діагностико-прогностичні вміння керівників ДНЗ пов'язані із збиранням інформації, її аналізом, статистикою, визначенням цілей, завдань, розробкою моделей, різноманітних видів програм, планів тощо. Вони включають вміння

визначати стратегічні та тактичні цілі, специфіку, головні завдання та прогнозувати на цій основі діяльність та концепцію ДНЗ; здійснювати освітній моніторинг, виявляти та оцінювати динаміку розвитку ДНЗ; здійснювати перспективне, річне та оперативне планування. Реалізація діагностико-прогностичних умінь передбачає наявність у керівників ДНЗ концепції розвитку ДНЗ; перспективного, річного та оперативного плану; методики оцінювання стану розвитку ДНЗ тощо.

Організаційно-регулятивні вміння керівників ДНЗ забезпечують виконання цільових програм і планів, створення матеріальних умов, підбір і роботу з кадрами, організацію поточної інформації, регулювання виконання рішень, усунення перешкод тощо. Вони включають вміння добирати та раціонально розставляти педагогічні кадри, делегувати повноваження; організовувати та мотивувати колектив до високопродуктивної праці; створювати умови для постійного професійного розвитку колективу ДНЗ; зміцнювати матеріально-технічну базу ДНЗ; організовувати раціональний режим роботи ДНЗ; приймати та організовувати виконання управлінських рішень з організаційного, педагогічного та фінансово-економічного напрямів діяльності ДНЗ. Реалізація умінь цієї групи передбачає наявність посадових інструкцій для всіх працівників ДНЗ, положень про заохочення та покарання; організацію системи навчально-методичної роботи у ДНЗ; створення належної матеріально-технічної бази; дотримання вимог про режим роботи ДНЗ, додаткових освітніх послуг, угод між батьками та ДНЗ тощо.

При організації роботи з керівниками ДНЗ щодо розвитку у них діагностико-прогностичних та організаційно-регулятивних умінь доцільно проводити дискусії та круглі столи з обміну проблемами і досвідом, що сприяє оволодінню ними позитивною практикою керівництва ДНЗ, залучати керівників до вироблення рекомендацій з актуальних питань практичної діяльності; проводити практичні заняття з використанням інтерактивних методів навчання, серед яких особливе місце відводиться аналізу управлінських ситуацій та розробки ділової документації для чого в нагоді стануть довідково-

методичні та практично зорієнтовані видання, зокрема журнал «Практика управління дошкільним закладом».

Контрольно-коригувальні вміння керівників ДНЗ відображають необхідну теоретичну підготовку і практичні якості, що потрібні для організації, збирання, систематизації і аналізу підсумкової інформації, прийняття принципів рішень, а також розробку моделей щодо вдосконалення процесів управління на всіх рівнях керованої системи, тобто для здійснення її корекції. Вони включають вміння створювати систему контролю та контролювати всі напрями діяльності ДНЗ: організаційний, педагогічний, фінансово-економічний; аналізувати результативність підвищення кваліфікації педагогів та проводити атестацію педагогічних працівників; оперативно усувати недоліки початкових рішень та адаптувати нові фактори, що виникають у ході здійснення управлінської діяльності; здійснювати контроль за технікою життєдіяльності дитячого та педагогічного колективу, дотриманням санітарно-гігієнічного режиму у ДНЗ. Реалізація вмінь цієї групи передбачає наявність висококваліфікованого педагогічного персоналу, ведення ділової документації у ДНЗ, оформленої відповідно до вимог МОН України, аналіз звернень громадян з питань діяльності ДНЗ, виконання натуральних та дотримання грошових норм харчування, аналіз стану захворюваності дітей і дитячого травматизму та забезпечення заходів щодо поліпшення цих показників тощо.

При організації роботи з керівниками ДНЗ щодо розвитку у них контрольно-коригувальних умінь доцільно проводити практичні заняття з використанням методу розв'язання управлінських ситуацій, розробки ділової документації; рольові ігри, що дають можливість розвивати управлінські вміння за рахунок узагальненого досвіду, реалізації наявного потенціалу; підвищують інтерес до навчання; спричиняють високу пізнавальну активність; розвивають гнучкість професійного мислення, творчий підхід у прийнятті управлінських рішень, сприяють розширенню соціального світогляду слухачів, дозволяють з максимальною ефективністю використовувати знання і вміння колективу, який очолює керівник-початківець; самоаналіз власної документації;

самостійне опрацювання та спільне обговорення законодавчих документів про діяльність ДНЗ та аналіз довідок перевірок роботи педагогів цих закладів. Доцільним також буде залучення до роботи з керівниками в цьому напрямі представників організацій, контролюючих діяльність ДНЗ (лікарів санітарно-епідеміологічних служб, інспекторів пожежного нагляду, спеціалістів відділів освіти РДА, юристів, профспілкових діячів тощо), керівників ДНЗ інших регіонів, а також досвідчених керівників-ветеранів.

Уміння керівників ДНЗ управляти комунікацією включають уміння створювати сприятливий соціально-психологічний клімат; представляти ДНЗ у зовнішньому середовищі (ефективно взаємодіяти з адміністративними, громадськими, спонсорськими та іншими організаціями, фізичними та юридичними особами); ефективно спілкуватися з учасниками педагогічного процесу; управляти конфліктами у колективі. Реалізація вмінь цієї групи передбачає відсутність плинності кадрів та скарг у вищестоящі органи, залучення додаткових коштів для покращення навчально-матеріальної бази ДНЗ; наявність позитивного іміджу ДНЗ у громадськості, висвітлення діяльності ДНЗ у засобах масової інформації тощо.

При організації роботи з керівниками ДНЗ щодо розвитку у них цієї групи вмінь доцільно використовувати тренінги як групу методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання і оволодіння будь-яким складним видом діяльності та як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує в людини через створення його учасникам спеціального середовища; практичні заняття з елементами дискусій та рольових ігор, що включають розгляд управлінських ситуацій (скарг); методи ігрового моделювання.

Уміння керівників ДНЗ управляти власною поведінкою включають уміння володіти собою у будь-якій ситуації; здійснювати критичний аналіз власної управлінської діяльності; забезпечувати умови для розвитку власної особистості та постійного професійного вдосконалення. Реалізація вмінь даної групи передбачає загальнокультурний рівень розвитку керівника ДНЗ, активну

участь у різноманітних науково-методичних заходах регіону, наявність нагород та відсутність доган тощо.

Для розвитку вмінь управління власною поведінкою доцільно використовувати такі методи, як дискусія, самоаналіз власної поведінки, проведення емоційно-рольових ігор та вправ, опрацювання методичної та художньої літератури.

Комплекс частково поданих форм і методів з розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ покладено в основу тренінгових технологій навчання, які сприяють підвищенню рівня сформованості управлінських умінь керівника ДНЗ, що доведено нами в ході роботи тренінгових центрів «Школа вдосконалення розвитку управлінських умінь керівника ДНЗ» та достатньо повно описані у попередніх публікаціях [2].

Проте в умовах інформатизації освіти, яке передбачає створення і використання інформаційних технологій для підвищення ефективності видів діяльності, що здійснюються в системі освіти, відпрацювання цих умінь стане більш ефективним із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Зокрема, при відпрацюванні діагностико-прогностичних, організаційно-регулятивних та контрольних-коригувальних умінь корисним стане використання матеріалів офіційного веб-сайту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту (<http://mon.gov.ua/>), де структуровано нормативно-правову базу в галузі освіти, а також подано посиланням на органи управління освітою, на заклади післядипломної педагогічної освіти, на заклади дистанційної освіти, на наукові сайти та освітні сайти інших країн. Включення ДНЗ до програмних комплексів, призначених для автоматизації управлінської діяльності адміністрацій дошкільних закладів, а також створення єдиної системи збору, обробки та зберігання інформації з одного боку спрощує роботу керівника з паперами, а з іншого боку потребує самоорганізації щодо підвищення рівня власної компетентності у використанні ІКТ.

Вимогою часу стало вільне володіння керівником програмними засобами технологій обробки тексту та числової інформації, серед яких

найпоширенішими є текстовий процесор Word та програма для роботи з електронними таблицями Excel офісного пакету Microsoft Office; опанування мультимедійних технологій. Для створення мультимедійних презентацій, що стануть у нагоді при супроводі виступів керівника та представленні закладу, широко використовується російськомовна версія PowerPoint офісного пакету Microsoft. Проте враховуючи достатньо «вагомий» вік переважної більшості керівників ДНЗ і «нещодавню» появу в окремих ДНЗ комп'ютерів взагалі, особливо в сільській місцевості, проблема впровадження ІКТ в діяльність закладу, не говорячи вже про оптимізацію управління цими засобами, в деяких регіонах стоїть достатньо гостро.

В сучасних умовах інформатизації освіти на підтримку діяльності ДНЗ, сприяння розширенню мережі інформаційних ресурсів для формування єдиного інформаційного середовища системи дошкільної освіти спрямована низка законів серед яких Указ Президента України від 30.09.2010 № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» [5], Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 05.10.2011 №1152 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу на кращий Інтернет-сайт дошкільного навчального закладу» [3], Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 629 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року» [4] тощо. Зокрема, впровадження в освітній процес дошкільних навчальних закладів сучасних освітніх технологій, у тому числі проведення їх комп'ютеризації з підключенням до Інтернету; створення інформаційно-методичних комплектів (електронні посібники, віртуальні лабораторії, електронні бази, освітні портали тощо) та умов для їх використання у системі дошкільної освіти; розроблення та запровадження медіа-освіти; створення інформаційних дошкільних програм, зокрема «Електронна пошта для батьків» тощо визначаються Державною цільовою програмою розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [4] як пріоритетні завдання на 2011-2017 роки.

Реалізація цих завдань найближчим часом дозволить ефективно використовувати всі можливості ІКТ. Мова йде про проведення нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, методичних об'єднань, колективних мозкових штурмів, обмін знаннями, ідеями та досвідом, обговорення поточних і термінових питань, прийняття важливих управлінських в он-лайн форматі – у вигляді відео-мостів, відео-конференцій чи вебінарів. У цьому форматі взяти участь у нараді, семінарі чи тренінгу можна з будь-якого місця. Проведення багатоточкових відео-конференцій дозволяє одночасно бачити і чути всіх колег, демонструвати їм презентації, документи та будь-які інші робочі матеріали так, ніби всі знаходяться в одній переговорній кімнаті. Мінімум, який потрібен для проведення наради – це комп'ютер із підключеною до нього веб-камерою і гарнітурою, відповідне програмне забезпечення (серед безкоштовного – Skype) та доступ до Інтернет.

Найсучаснішим засобом організації освітнього процесу, педагогічного спілкування, підвищення фахового рівня є телекомунікаційна технологія Веб 2.0. Соціальні сервіси Веб 2.0, найбільш поширені з яких – пошукові системи Yandex, Google, Rambler; соціальні мережі ВКонтакте, Facebook, Однокласники.ru; поштова система Mail.ru; платформа для блогів LiveJournal; Вікіпедія; сервіс відео-хостингу YouTube – друге покоління мережних сервісів Інтернету, які надають користувачам можливість спільно створювати та використовувати в мережі інформаційні ресурси, а також обмінюватися знайденою або створеною інформацією.

Запорукою успіху соціальних сервісів технології Веб 2.0 є відкритість інформаційного наповнення, оперативність доступу і розміщення, незалежність від індивідуального графіка включення учасників у процес комунікацій під час спільної роботи.

Для розвитку управлінських умінь керівників значну роль можуть відігравати й інші інтернет-сервіси. Мова йде про поступову відмову від паперових досліджень керівника ДНЗ та проведення психологічного тестування, соціологічного чи маркетингового опитування великої кількості

респондентів різних регіонів в Інтернет через використання, наприклад, серверу віртуальних досліджень *Virtualexs* у звичайному браузері тощо.

На вирішення завдань створення і розвитку Інтернет-середовища ДНЗ, системи дошкільної освіти районного, міського, обласного рівнів; формування і вдосконалення інформаційно-комунікаційних компетентностей адміністративно-педагогічного складу працівників ДНЗ; сприяння використанню Інтернет-ресурсів в управлінській, навчально-методичній, освітній діяльності, роботі з батьками вихованців ДНЗ, громадськістю покликаний Всеукраїнський конкурс на кращий Інтернет-сайт ДНЗ заснований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Наявність у ДНЗ власного сайту в мережі Інтернет із добре продуманою структурою надає не лише можливість батькам оперативно отримувати інформацію про життя закладу, про методи заощадження здоров'я дітей, їх безпеку, правилах поведінки дитини в сім'ї і в суспільстві, корисні поради з навчання і виховання дошкільників, а й дозволяє керівнику залучати громадськість до вирішення нагальних проблем закладу щодо надання вихованцям якісної дошкільної освіти.

Висновки. Представлені нами форми і методи з розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів в умовах інформатизації освіти можуть бути реалізованими не лише в звичний спосіб – в різних організаційних формах роботи методичних служб із зазначеною категорією, а й за допомогою використання широкого спектру ІКТ. На підтримку діяльності ДНЗ в умовах інформатизації освіти спрямована низка законів та Державних програм, а відтак, розвиток окремих управлінських умінь керівників ДНЗ має відбуватися в нерозривній єдності із розвитком їх компетентністю у використанні інформаційних та комунікаційних технологій, серед яких технології обробки текстової та цифрової інформації, гіпертекстові, мультимедійні і телекомунікаційні технології. Питання впровадження поданих технологій в управлінську діяльність керівника ДНЗ потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології у дошкільній освіті / Матеріали конкурсу-захисту на кращу модель інформатизації закладу освіти «Шкільний інформаційний світ» у 2010 році ДНЗ № 78 м. Харкова – Харків, 2010. – 63 с.
2. Махinya Т.А. Тренінгові технології розвитку управлінських умінь керівника дошкільного навчального закладу / Махinya Т.А. – Київ–Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2010. – 82 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1152 від 05.10.2011 «Про проведення Всеукраїнського конкурсу на кращий Інтернет-сайт дошкільного навчального закладу»
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 629 від 13.04.2011 р. «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року»
5. Указ Президента України від 30.09.2010 № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»

Махinya Т.А. Тенденции развития управленческих умений руководителей дошкольных учебных заведений в условиях информатизации образования

Статья посвящена определению путей практической помощи в организации работы методических служб с руководителями дошкольных учебных заведений по развитию основных групп их управленческих умений в условиях информатизации образования.

Ключевые слова: дошкольное учебное заведение, руководитель, управленческие умения, информатизации образования.

Makhynya T. A. The tendencies of development of managerial skills of managers preschools in information education

The article is devoted to the definition of features and ways of practical

assistance in the organization of the teaching services from pre-school leaders develop key sectors of their managerial skills in information education.

Keywords: pre-school, head, managerial skills, information education.